

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Inleiding

In dit dyslexieprotocol van Daltonschool De Tweemaster beschrijven we eerst theorie rond dyslexie en vervolgens vermelden we hoe we kinderen met dyslexie begeleiden.

Wat is dyslexie?

Op Daltonschool De Tweemaster wordt uitgegaan van de definitie van Stichting Dyslexie Nederland:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren van en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau gebaseerd op aanbevelingen van de gezondheidsraad.

Kenmerken van dyslexie

Dyslexie is het best omschreven als een combinatie van mogelijkheden en moeilijkheden die het leerproces beïnvloeden bij lezen, spellen, schrijven en vaak ook rekenen. Deze leerlingen hebben ernstige lees- en/of spellingproblemen die het gevolg zijn van een gebrek aan automatisering en fonologische tekorten. Deze twee laatste componenten worden steeds meer gezien als de kern van het probleem.

Problemen bij lezen

De leesproblemen van dyslectische leerlingen vallen het meest op bij hardop lezen. Vaak is dan het leestempo traag en leest de lezer overwegend spellend. Ook kan de lezer overwegend radend lezen, waarbij het leestempo hoog is. Een combinatie van spellend lezen en veel raadfouten komt ook veel voor bij dyslectici.

De meeste moeite hebben dyslectici met het onthouden van letters, analyseren en synthetiseren van woorden, het aangeven van de positie van een klank in een woord en het hersynthetiseren van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of worden toegevoegd.

Problemen bij spellen

De spellingproblemen van dyslectische leerlingen komen het meest tot uiting bij spontane schrijfproducten. Ze maken langdurig veel basale spellingfouten. Ze kennen en onthouden weinig tot geen spellingregels en ze corrigeren zichzelf niet. Van de spellingregels die dyslectici wel kennen, weten ze vaak niet wanneer en hoe ze deze moeten toepassen.

Dyslectische leerlingen schrijven vaak onleesbaar en ze maken veel doorhalingen. Bij kinderen die wel leesbaar schrijven, valt vaak het trage schrijftempo op.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Verder valt op dat dyslectische kinderen weinig leerstrategieën kennen en vaak niet de meest efficiënte kiezen. Dat komt omdat ze te weinig instructie krijgen in leerstrategieën en de instructie blijft op een te abstract niveau. De instructie is vaak alleen auditief, terwijl dyslectici behoefte hebben aan visuele ondersteuning b.v. door pictogrammen.

Mogelijk bijkomende problemen

- Een trage verwerkingssnelheid van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem.
- De prestaties nemen af bij dubbeltaken en bij werken onder tijdsdruk. Dit is vooral goed te zien in toetssituaties.
- Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten.
- Moeite hebben met plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen.
- Onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren. Dit komt doordat dyslectici vaak een beperkt kortetermijngeheugen hebben.
- Het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen (bijvoorbeeld bij topografie)
- De snelheid waarin auditieve of visuele informatie wordt verwerkt in het brein is trager. Dit uit bij het overschrijven van het bord en (snel) opschrijven van informatie die gedictieerd wordt door een leerkracht.
- Een stoornis in de spraak-taalontwikkeling (bijvoorbeeld woordvindingsmoeilijkheden)
- Een zwak ontwikkelde fijne motoriek (bijvoorbeeld een onleesbaar handschrift)
- Rekenproblemen (bijvoorbeeld bij het leren van tafels, getallen omdraaien, snel hoofdrekenen, klokkijken)

De diagnose van dyslexie en dyslexieverklaring

Het diagnostisch onderzoek naar dyslexie en het afgeven van een dyslexieverklaring ligt in handen van GZ-psychologen met een erkende bekwaamheid en kan in de regel pas aangevraagd worden vanaf eind groep 4. Daltonschool De Tweemaster heeft een contract met de schoolbegeleidingsdienst Onderwijs Advies in Zoetermeer. De GZ-psycholoog neemt het onderzoek naar dyslexie af. Ouders hebben ook de mogelijkheid om dit buiten de school te regelen. Een diagnosticus vermeldt in een verslag zijn bevindingen en geeft zo mogelijk een dyslexieverklaring af. Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig.

Signalering van dyslexie op De Tweemaster

Vroegtijdige signalering van dyslexie heeft op De Tweemaster een hoge prioriteit. Er zijn in alle groepen observatie-, meet- en toetsmomenten gedurende het schooljaar.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Alle leerkrachten op De Tweemaster zijn bekend met deze observaties en toetsen en de daarbij behorende meetmomenten voor zijn/haar groep:

Groep 1 en 2

- Cito Taal voor Kleuters
- Fonementoets en Toets Auditieve Analyse voor Kleuters uit het Protocol 'Leesproblemen bij kleuters'
- Methode Kijk

Groep 3

- Toetsen van de methode: Veilig Leren Lezen
- Cito DMT
- AVI-leeskaarten om het leesniveau te bepalen
- Cito Woordenschat
- Cito Begrijpend lezen
- Cito Spelling

Groep 4-8

- Cito DMT
- AVI-leeskaarten om het leesniveau te bepalen
- Cito Woordenschat
- Cito Begrijpend Lezen
- Cito Spelling

Toetskalender

Ieder schooljaar wordt een toetskalender opgesteld door de intern begeleider. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de vernieuwde versie van: "het Protocol Leesproblemen en Dyslexie".

In de groepen 3 t/m 6 wordt in januari en juni het leesniveau bepaald aan de hand van de DMT en de AVI. De AVI-leeskaarten geven inzicht in het technisch lezen van teksten. We onderscheiden hierbij het beheersingsniveau en het instructieniveau. Het beheersingsniveau is het niveau waarop een kind zelfstandig kan lezen. Het instructieniveau is het niveau waarop het kind moet oefenen. Dit niveau zit tussen het beheersen en het frustreren. Als de leerlingen AVI-uit zijn, worden ze niet meer halfjaarlijks getoetst. Wel blijft de DMT getoetst worden tot in groep 8.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Overzicht streefdoelen per periode

Maart	Groep 3	start-M3
Juni	Groep 3	E3
Januari	Groep 4	M4
Juni	Groep 4	E4
Januari	Groep 5	M5
Juni	Groep 5	E5
Januari	Groep 6	M6-E6
Juni	Groep 6	E6-M7
November	Groep 7	M7
Januari	Groep 7	E7-Plus
Juni	Groep 7	Plus

M7 is het minimale niveau om met het lezen van teksten in onze maatschappij te functioneren. Ons streven is dat 96% van de kinderen van groep 6 in AVI M7 lezen. Zij kunnen dan de meeste teksten vlot technisch lezen. Hierdoor kan de aandacht zich meer gaan richten op de inhoud en het begrijpen van de tekst. Aan het eind van groep 8 moeten alle leerlingen AVI M7 beheerst hebben.

(Voortgezet) technisch lezen

Alle leerlingen lezen iedere ochtend van 08.30 – 08.50 uur. De leerlingen die op niveau of boven het niveau lezen, starten de ochtend met het zelfstandig lezen uit een bibliotheekboek. De leerlingen met een halfjaar achterstand lezen met een oudere leerling uit groep 6,7 of 8 (tutorlezen) in de hal. De leerlingen die een achterstand hebben van meer dan een halfjaar, lezen met een leerkracht in de klein groepje (Ralfi lezen). Ralfi lezen is het lezen van een tekst onder begeleiding van een volwassene. Vijf keer in de week wordt dezelfde tekst gelezen. (Zie beleidsnotitie 'Voortgezet technisch lezen op Daltonschool De Tweemaster')

Daarnaast leest een aantal kinderen middels het Flitsprogramma op de computer. Hiermee wordt het automatiseren van de letters en (korte) woorden geoefend.

Spelling

Iedere vier weken wordt er in de klas een mixtoets (dictee) afgenomen volgens de richtlijnen van de taalmethode Taaljournaal. Drie keer per jaar volgt er, naast de mixtoetsen, een beoordelingstoets. Deze toets bekijkt of de aangeboden spellingsregels beheerst worden door de leerlingen. In februari en juni wordt de toets CITO Spelling afgenomen.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

De CITO-uitslagen worden als volgt geïnterpreteerd:

A-niveau: De 25% hoogst scorende leerlingen

B-niveau: De 25% leerlingen die net boven tot ruim boven het landelijk gemiddelde scoren

C-niveau: De 25% leerlingen die net onder tot ruim onder het landelijk gemiddelde scoren

D-niveau: De 15% leerlingen die ruim onder het landelijk gemiddelde scoren

E-niveau: De 10% laagst scorende leerlingen

Tijdens de besprekingen tussen de groepsleerkracht en de intern begeleider wordt een aantal leerlingen voornamelijk besproken:

- Leerlingen die door hun hoge/lage score opvallen
- Leerlingen die D- of E-score behalen bij de signaleringstoetsen van CITO
- Leerlingen die een C-score (nauwkeurig volgen)

Aanvragen dyslexie-onderzoek

Leerlingen die op ten minste drie opeenvolgende meetmomenten een D/E-score halen op de DMT en/of op de CITO spelling komen in aanmerking voor het aanvragen van een dyslexie-onderzoek bij een GZ-psycholoog. Hierdoor kan dit in de regel vanaf groep 4 aangevraagd worden.

Hierbij moet tevens duidelijk zijn, dat er weinig progressie is in de ontwikkeling ondanks de extra begeleiding van minstens een half jaar en 3x per week 20 minuten. Hiertoe behoren ook leerlingen met een substantiële achterstand wat je op grond van de mogelijke intelligentie niet zou verwachten.

Bij het aanvragen van een dyslexie-onderzoek dient een vragenlijst ingevuld te worden door ouders en door de leerkracht. Ook is een overzicht met de ontvangen hulp van school aan de leerling noodzakelijk.

Moment van aanvragen dyslexie-onderzoek

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat leesinterventies voor het negende levensjaar moeten beginnen, willen ze effect hebben. Dit heeft te maken met de grote mate van plasticiteit van het brein van jonge kinderen en het feit dat verkeerde lees- en spellinggewoonten nog niet voldoende zijn ingeslepen dat ze bijna niet meer af te leren zijn. Daarom is het aanvragen in groep 4 het meest effectief. Toch zullen er in de bovenbouw altijd leerlingen zijn die extra hulp nodig hebben bij lezen, spellen en stellen. Bij sommige leerlingen vallen de problemen met lezen en spellen pas later in de basisschoolperiode op als het lezen en het schrijven complexer worden. Dit geldt met name als de problemen gevolgen hebben voor de motivatie, zelfbeeld en intellectuele ontwikkeling. Het is dus ook van het grootste belang om in de bovenbouw te blijven letten op signalen van dyslexie.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Begeleiding aan kinderen met dyslexie op De Tweemaster

De extra hulp begint altijd in de klas. Per leerling wordt gekeken welke begeleiding voor die ene leerling het meest effectief zal zijn. Dit wordt zo veel mogelijk afgestemd met de externe dyslexiebegeleider.

Begeleidingsmogelijkheden zijn:

- Meer oefentijd voor lezen en spellen
De leerlingen met een dyslexieverklaring krijgen met het afnemen van de DMT en AVI anderhalf keer de tijd. Het beoordelen van het aantal gemaakte fouten blijft hetzelfde.
- Een duidelijke, expliciete instructie waarbij denkstappen hardop voor gedaan worden
Er wordt nagegaan of de leerling de stappen begrijpt. Begeleide inoefening is nodig door gebruik te maken van geheugensteuntjes. Vooral bij het aanleren en onthouden van spellingregels is dat zeer effectief.
- Het extra oefenen van de dicteewoorden
Deze woorden worden mee naar huis gegeven om extra te oefenen.
- Het maken van het werk op een laptop / computer
- Het zetten van dyslexie-werkbladen van de dyslexiebegeleider op de weektaak.
Dit gebeurt altijd in overleg met de ouders
- Het meegeven van de lesboeken van wereldoriëntatie.
Voordat er in de klas begonnen wordt aan een nieuw hoofdstuk, kan het kind samen met de ouder alvast kennis maken met het basisverhaal.
- Het aanpassen van het taakwerk
Samen met het kind wordt bepaald of aanpassingen gewenst zijn, zoals vergroten, opdracht in stukken aanbieden, in zwart-wit.

Sociaal-emotionele problemen als gevolg van dyslexie

De mate waarin een leerling last heeft van zijn dyslexie, hangt voor een belangrijk deel af van de manier waarop de school ermee omgaat en wat zij de leerling te bieden heeft. We doen ons best op De Tweemaster om ervoor te zorgen dat leerlingen die ondersteuning krijgen ze nodig hebben. Het voorkomen van sociaal-emotionele problemen is niet altijd mogelijk. Het hangt ook van de persoonlijkheid van de leerling af.

Als dyslexie is vastgesteld, is het voor een leerling belangrijk, dat de leerkracht weet wat dyslexie betekent en weet wat de leerling nodig heeft om lees- en schrijftaken zo goed mogelijk uit te kunnen voeren.

Het kind heeft ook een leerkracht nodig die aan hem uitlegt waarom hij moeite heeft met bepaalde taken, zodat hij beter inzicht krijgt in zijn leerproces.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Rol van de leerkracht

Accepteren

- Dyslexie is niet tijdelijk, het is een blijvend probleem
- Er bestaat niet één type dyslectische leerling; iedere dyslecticus is anders en heeft een andere aanpak nodig, je kunt dus niet hetzelfde extra oefenpakketje uit de kast pakken, je kijkt ieder keer wat een individuele leerling nodig heeft
- Leg het accent op wat dyslectische leerlingen wel kunnen
- Vergelijk de dyslectische leerling niet met zijn klasgenoten
- Dyslectici reageren vaak langzamer op klassikaal gestelde vragen
- Ze hebben soms woordvindingsproblemen
- Accepteer eenvoudig taalgebruik
- Ze zijn niet dom, maar hebben meer tijd nodig om informatie te verwerken
- Ze vinden het moeilijk om informatie zonder samenhang uit hun hoofd te leren
- Ze hebben moeite met overschrijven van het bord
- Zorg dat er in een les verschillende zintuigen aan bod komen
- Laat zoveel mogelijk werken met spellingcontrole.
- Geef meer tijd voor toetsen
- Vergroot de tekst als dat helpt
- Zorg voor een overzichtelijke lay-out
- Dyslectische kinderen zijn niet ongeconcentreerd, maar kunnen ongemotiveerd geraakt zijn

Corrigeren

- Structureer het leergedrag van de leerling; hoe pakt hij het aan, wat zijn de denkstappen, wat wordt vergeten; corrigeer dat!
- Geef inzicht in spellingstructuren, schrijf spellingregels op, maak eventueel een spellingspiekschrift
- Geef grammaticaregels, schrijf ze op, stop ze in het spiekschrift
- Geef kaartjes met stappenplannen voor begrijpend lezen, hoe pak je het aan
- Train voor en oefen in (voorspellend lezen)
- Corrigeer niet dwars door foute woorden heen, maar schrijf het hele woord er duidelijk naast of erboven
- Maak gebruik van de lees/spellingskaart

Algemene compenserende/ dispenserende maatregelen bij lezen (ook bij zaakvakken)

- Op school zijn er boeken die qua inhoud aansluiten bij de leeftijd en interesses van de leerling, maar die qua technisch niveau vereenvoudigd zijn.
- Leerlingen met een dyslexieverklaring mogen in de klas gebruik maken van een eigen Daisyspeler / Kurzweilprogramma.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

- De leerling krijgt extra leestijd voor zaakvakteksten of leest samen met een maatje.
- Leestaken voor zaakvakteksten worden verlicht; minder bladzijdes lezen of minder opgaven maken.
- De leerling krijgt extra tijd voor opdrachten en toetsen.
- De leerling krijgt de begrijpend leestoetsen, de citotoetsen en de Cito Entree- en Eindtoets op cd of de tekst wordt voorgelezen. Een leerling kan vaak heel goed zelf aangeven waar hij baat bij heeft.
- Een vergrote tekst geven.

Algemene compenserende/dispenserende maatregelen bij spellen

- De leerling krijgt extra hulp bij en extra tijd voor het schrijven van verhalen, verslagen en werkstukken.
- De spellingfouten worden zoveel mogelijk genegeerd onder de voorwaarde dat de leerling woorden waarvan hij de spelling niet kent zoveel mogelijk klankzuiver schrijft.
- Spellingfouten worden gedifferentieerd beoordeeld; bijvoorbeeld alleen fouten met een bepaalde spellingregel tellen mee. Of de leerling maakt het werk op de computer met behulp van spellingscontrole.
- De leerling mag minder schrijfwerk maken (minder pagina's) en het aantal oefeningen wordt beperkt.
- Alle hulpmiddelen die leiden tot minder spellingfouten mogen worden gebruikt: woordenboek, spellingspiekschrift, spellingcontrole, grote regelkaarten op het prikbord in de klas.
- Voor sommige vakonderdelen kan de leerling mondeling overhoord worden
- Dictees waarbij van tevoren al vaststaat dat de leerling veel fouten gaat maken, maakt de leerling niet of op de computer. Eventueel krijgt hij een dictee afgestemd op zijn niveau.

Rol van de ouders

Ouders kunnen een belangrijke ondersteunende en/of stimulerende rol spelen in de begeleiding wanneer hun kind moeite heeft met lezen, spellen en/of stellen.

Deze ondersteunende rol is in vier hoofdpunten samen te vatten:

- Helpen accepteren wanneer er sprake is van dyslexie
- Op een ontspannen manier extra lezen met hun kind
- Helpen met het huiswerk, met gebruikmaking van de hulpmiddelen
- Op een ontspannen en motiverende manier extra oefenen met hun kind

Bij alle extra inspanningen die de ouders thuis leveren, is nauw overleg met de leerkracht en/of de intern begeleider van essentieel belang. Afspraken die met ouders gemaakt worden, worden vastgelegd, zodat met de evaluatie van de begeleiding op school, ook de extra inspanning thuis geëvalueerd kan worden.

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Tips voor ouders:

Lezen

- Samen lezen op AVI- niveau of iets hoger
- Voorkennis oproepen en koppelen aan de tekst
- Tekst voorlezen, kind nalezen
- Om de beurt een zin of stukje lezen ouder-kind. Dit bevordert het leesbegrip
- Moeilijke woorden bespreken
- Nadruk op leesbegrip leggen, door vragen te stellen en na te praten over het verhaal
- Fouten in kleine woordjes niet voortdurend, maar soms verbeteren
- Niet zeggen 'nee fout', maar 'lees het nog eens'
- Helpen moeilijke woorden in stukjes te verdelen (leesstrategie toepassen)
- De inspanning van het kind waarderen
- Laten merken dat het lezen van fouten mag
-

Spellen

- Veel geduld bewaren
- Fouten in spontane briefjes niet steeds verbeteren
- Computer gebruiken voor spellingoefeningen (www.woordkasteel.nl)
- Spellingcategorieën en regels laten verwoorden
- Inspanning waarderen

Wereldoriëntatie

- Verwachten dat het onthouden van namen moeilijk kan zijn
- Praten over de brede leefomgeving
- Laten kaartlezen op vakantie
- Nieuwe kennis koppelen aan oude
- Samen schriftelijke informatie doornemen en pre-teachen
- Helpen met werkstukken, ook op de computer maken met spellingcontrole

Rekenen

- Houd rekening met het feit dat automatiseren moeilijk is en dat dus de tafels moeilijk te leren zijn. Er kan gebruik gemaakt worden van een tafelkaart.
- Verwachten dat klokkijken verwarring kan geven, m.n. bij "voor" en "over"
- Verwachten dat geldrekenen problemen kan geven
- Boodschappen laten doen
- Fouten maken mag

Orthotheekmaterialen

Diagnostiek

- PI Dictee
- DTLAS Struiksma

Dyslexieprotocol Daltonschool De Tweemaster

Lezen

- Speciale leesbegeleiding
- Curriculum Schoolrijpheid
- Flits, remediërend computerprogramma lezen
- Zoem, computerprogramma Veilig Leren Lezen

Spellen

- Spelling in de Lift
- Ambrasoft
- Woordkasteel, computerprogramma spellen
- Zoem, computerprogramma Veilig Leren Lezen